



НАЦІОНАЛЬНА КОМІСІЯ,
ЩО ЗДІЙСНЮЄ ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ РИНКІВ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

20.11.2018

м. Київ

№ 2006

Про затвердження Методичних рекомендацій
для кредитних спілок щодо проведення
оцінки кредитоспроможності позичальників

Відповідно до пункту 13 Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, затвердженого Указом Президента України від 23 листопада 2011 року № 1070, та з метою надання методичної допомоги кредитним спілкам під час здійснення оцінки кредитоспроможності позичальників Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, постановила:

1. Затвердити Методичні рекомендації для кредитних спілок щодо проведення оцінки кредитоспроможності позичальників, що додаються.
2. Управлінню забезпечення діяльності Голови та членів Комісії забезпечити оприлюднення цього розпорядження на офіційному веб-сайті Нацкомфінпослуг.
3. Контроль за виконанням цього розпорядження покласти на члена Нацкомфінпослуг Максимчук О.В.

Голова Комісії

І. Пашко

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження Національної
комісії, що здійснює державне
регулювання у сфері ринків
фінансових послуг

20.11.2018 № 2006

Методичні рекомендації для кредитних спілок щодо проведення оцінки кредитоспроможності позичальників

Розділ I. Загальні положення

1.1. Методичні рекомендації для кредитних спілок щодо проведення оцінки кредитоспроможності позичальників (далі – Методичні рекомендації) розроблено відповідно до Закону України «Про споживче кредитування», Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, затвердженого Указом Президента України від 23 листопада 2011 року № 1070, з метою надання методичної допомоги кредитним спілкам при здійсненні оцінки кредитоспроможності позичальників.

1.2. Метою цих Методичних рекомендацій є інтеграція наведеної нижче методики оцінки кредитоспроможності позичальників у внутрішню систему оцінки кредитоспроможності позичальника кредитною спілкою, що дасть можливість істотно поліпшити якість кредитного портфелю кредитних спілок, та сприятиме розвитку діяльності кредитних спілок на ринку фінансових послуг України.

1.3. Ці Методичні рекомендації дозволяють виявити суттєві ризики при оцінці фінансового стану та ділової репутації такого позичальника під час визначення доцільності встановлення кредитних відносин.

1.4. У цих Методичних рекомендаціях терміни вживаються в такому значенні:

кредитоспроможність позичальника - здатність члена кредитної спілки повністю та у визначений кредитним договором строк виконати зобов'язання перед кредитною спілкою за кредитним договором;

об'єкт кредитування - індивідуальні жилі будинки, квартири у багатоквартирних жилих будинках, товари та послуги, що купуються за рахунок кредитів;

загальні витрати за кредитом - витрати позичальника, включаючи проценти за користування кредитом, комісії та інші обов'язкові платежі за додаткові та супутні послуги кредитної спілки, для отримання, обслуговування і повернення кредиту.

додана вартість товару – додаткові характеристики товару, які дають змогу вигідніше його продати та, відповідно, більше заробити. Це може бути органічність, вдосконалений зовнішній вигляд, смак, додаткові опції. Зокрема для сільськогосподарської продукції ключовими аспектами є вища якість при нижчій собівартості, споживчі цінності, екологічність, глибина переробки сировини, раціональне та інноваційне використання ресурсів, енергоефективне виробництво.

Розділ II. Методика оцінки кредитоспроможності позичальника

2.1. Кредитоспроможність позичальника є одним з головних критеріїв щодо прийняття рішення доцільності встановлення кредитних відносин між кредитною спілкою та її членом.

2.2. Прийняття рішення кредитною спілкою щодо видачі члену кредитної спілки кредиту та можливого розміру такого кредиту на підставі результатів оцінки кредитоспроможності позичальника дозволить мінімізувати ризики кредитної спілки за такими кредитними операціями.

2.3. Кредитній спілці рекомендується проводити оцінювання фінансового стану члена кредитної спілки за цими Методичними рекомендаціями і після укладання кредитного договору з метою моніторингу кредитного ризику позичальника. При цьому кредитна спілка може самостійно визначати періодичність здійснення такої оцінки, з урахуванням стану обслуговування кредиту, рекомендована періодичність - не рідше ніж один раз на рік.

2.4. З метою оцінки кредитоспроможності позичальника кредитній спілці рекомендується здійснювати оцінку фінансового стану члена кредитної спілки на підставі таких кількісних та якісних показників:

Кількісні показники:

чистий сукупний дохід члена кредитної спілки та його сім'ї (щомісячні сукупні доходи, зменшені на щомісячні сукупні витрати та зобов'язання);

накопичення у формі паїв та внесків (вкладів) на депозитних рахунках у кредитній спілці, на рахунках у банку (інформація надається членом кредитної спілки за бажанням);

коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність члена кредитної спілки і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом (зокрема співвідношення сукупних доходів і витрат/зобов'язань члена кредитної спілки; співвідношення розміру кредиту до вартості об'єкта кредитування; співвідношення щомісячних витрат члена кредитної спілки на обслуговування кредиту до обсягу його щомісячних доходів тощо). Оптимальні значення цих коефіцієнтів кредитна спілка встановлює самостійно з урахуванням видів кредитів, цільового призначення, строку користування кредитом, способу забезпечення, способу сплати тощо.

Якісні показники:

загальний матеріальний стан члена кредитної спілки (наявність у власності майна, крім майна, переданого в заставу, тощо);

соціальна стабільність члена кредитної спілки (наявність постійної роботи, ділова репутація, сімейний стан, тощо);

кредитна історія члена кредитної спілки, інформація щодо члена кредитної спілки, отримана з державних реєстрів та переліків, що перебувають у вільному доступі, рекомендації від інших членів кредитної спілки тощо.

2.5. Для розрахунку кількісних та оцінки якісних показників рекомендується використовувати належним чином оформлені документи, отримані від позичальника, а також самостійно отримані (законним шляхом) кредитною спілкою документів. Рекомендується перевіряти достовірність інформації отриманої від позичальника про його доходи.

2.6. Питому вагу кількісних показників у загальній оцінці фінансового стану члена кредитної спілки рекомендується встановлювати на рівні не менше ніж 70 відсотків.

2.7. Кредитній спілці рекомендується визначити значення кількісних та якісних показників, порядок їх застосування під час оцінки фінансового стану члена кредитної спілки у її внутрішніх положеннях.

2.8. За результатами оцінки фінансового стану члена кредитної спілки рекомендується визначати клас кредитоспроможності позичальника відповідно до таких рекомендованих характеристик:

клас 1 (позичальнику може бути виданий кредит, видача кредиту несе мінімальний ризик для кредитної спілки): фінансовий стан високий, загальні витрати члена кредитної спілки за кредитом не перевищують 40 відсотків обсягу чистого сукупного доходу члена кредитної спілки за відповідний період; наявність у власності ліквідного майна, крім майна, переданого в заставу; коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність члена кредитної спілки і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом, перевищують їх оптимальні значення, визначені у внутрішніх положеннях кредитної спілки;

клас 2 (позичальнику може бути виданий кредит, видача кредиту несе допустимий ризик для кредитної спілки): - фінансовий стан добрий, загальні витрати члена кредитної спілки за кредитом не перевищують 45 відсотків обсягу чистого сукупного доходу члена кредитної спілки за відповідний період; коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність та фінансові можливості члена кредитної спілки виконати зобов'язання за кредитом, не нижчі, ніж їх оптимальні значення, визначені у внутрішніх положеннях кредитної спілки;

клас 3 (позичальнику може бути виданий кредит, видача кредиту несе середній ризик для кредитної спілки): фінансовий стан задовільний, загальні витрати члена кредитної спілки за кредитом не перевищує 50 відсотків обсягу чистого сукупного доходу члена кредитної спілки за відповідний період; простежуються інші негативні тенденції (зміна місця роботи з погіршенням умов оплати праці, зростання обсягу зобов'язань члена кредитної спілки протягом останніх 6 місяців, що свідчить про підвищення ймовірності несвоєчасного та/або в неповній сумі погашення кредиту); коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність члена кредитної спілки і його фінансові можливості виконати

зобов'язання за кредитом, частко відповідають оптимальним значенням, визначеним у внутрішніх положеннях кредитної спілки;

клас 4 (позичальнику не рекомендується видача кредиту, видача кредиту несе максимальний ризик для кредитної спілки) - фінансовий стан незадовільний, загальні витрати члена кредитної спілки за кредитом не перевищують 55 відсотків обсягу чистого сукупного доходу члена кредитної спілки за відповідний період; наявні негативні зміни щодо загального матеріального стану клієнта та/або його соціальної стабільності; зростання обсягу зобов'язань члена кредитної спілки свідчить про високу ймовірність несвоечасного та/або в неповній сумі погашення кредиту; коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність члена кредитної спілки і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом, є несуттєво нижчими, ніж їх оптимальні значення, визначені у внутрішніх положеннях кредитної спілки;

клас 5 (позичальнику не рекомендується видача кредиту, видача кредиту несе критичний ризик для кредитної спілки): фінансовий стан критичний, загальні витрати члена кредитної спілки за кредитом не перевищують 60 відсотків обсягу чистого сукупного доходу члена кредитної спілки за відповідний період; коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність члена кредитної спілки і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом суттєво нижчі, ніж їх оптимальні значення, визначені у внутрішніх положеннях кредитної спілки.

2.9. Кредитна спілка під час оцінки кредитоспроможності позичальника може урахувати інші показники, що впливають на кредитоспроможність члена кредитної спілки. Кредитна спілка самостійно визначає такі показники, а також – порядок урахування їх впливу у внутрішніх положеннях кредитної спілки.

2.10. Перед укладанням кредитного договору разом з оцінкою кредитоспроможності позичальника кредитній спілці рекомендується провести оцінку можливого забезпечення виконання зобов'язання членом кредитної спілки за кредитним договором. Вибір кредитною спілкою забезпечення виконання зобов'язання за кредитом рекомендується здійснювати з урахуванням типу кредиту, класу кредитоспроможності позичальника, співвідношення вартості забезпечення (якщо обрана застава) до розміру кредиту, а також інші характеристики за вибором кредитної спілки.

2.11. Кредитній спілці рекомендується утриматись від видачі кредиту, незважаючи на наявність у члена кредитної спілки достатнього забезпечення, якщо:

за результатами оцінки кредитоспроможності визначена висока ймовірність неповернення (невчасного повернення) кредиту позичальником;

позичальник не надав до кредитної спілки повної інформації, необхідної для оцінки його кредитоспроможності;

позичальником надана недостовірна інформація;

кредитній спілці надано негативну оцінку ділової репутації позичальника;

кредитна спілка отримала негативний кредитний звіт бюро кредитних історій.

Розділ III. Особливості оцінки кредитоспроможності деяких категорій позичальників

3.1. Оцінка фінансового стану члена кредитної спілки, який є суб'єктом господарювання та подає заявку на надання кредиту для ведення господарської діяльності, може здійснюватися кредитною спілкою з урахуванням аналізу фінансової звітності, що подається ним як суб'єктом господарювання за встановленими законодавством України формами. Аналіз фінансової звітності члена кредитної спілки, який є суб'єктом господарювання, може враховувати динаміку показників його діяльності (щонайменше за останні два-три звітні періоди поспіль, які передують даті оцінки його фінансового стану). У випадку відсутності такої звітності – наприклад, при веденні особистого селянського господарства – оцінка фінансового стану може базуватися на основі прогнозованих грошових потоків та оцінки відповідних ризиків.

3.2. Якщо член кредитної спілки планує отримати кредит на ведення фермерського господарства або на ведення особистого селянського господарства, то рекомендується здійснити оцінку ефективності діяльності такого господарств з урахуванням ризиків, які притаманні сільському господарству, а при необхідності здійснити огляд таких господарств із залученням фахівців у даній сфері (агрономів - при кредитуванні під посіви та насадження, зоотехніків - при кредитуванні тваринництва).

Якщо господарство займається рослинництвом – рекомендується звернути увагу на перелік рослин, які вирощуються, як вони диверсифіковані/ сегментовані, погодні умови, прогнозовану врожайність культури, середню врожайність зазначеної культури у районі, фактичну врожайність господарства за минулі роки, які заходи вчиняються для підтримання здоров'я рослин, які інноваційні сільськогосподарські технології використовуються у господарстві.

Якщо господарство займається тваринництвом – рекомендується звернути увагу на дотримання вимог з утримання тварин, умови та території випасу, режим і раціон годування, дотримання графіку ветеринарного огляду та щеплень, підготовку до дій у надзвичайних ситуаціях, у тому числі при виникненні загрози епізоотій, справність інженерних мереж, наявність резервних джерел електроживлення на фермах і інкубаторах тощо.

Кредитна спілка також може врахувати наявність факторів пониження ризиків кредитування, а саме:

- наявність планів організації продажів виробленої продукції;
- наявність діючих договорів та попередніх угод з переробними чи заготівельними підприємствами;
- наявність досвіду такої діяльності;
- створення господарством доданої вартості для сільськогосподарської продукції.

Кредитна спілка при видачі кредиту на ведення фермерського господарства може розглянути доцільність надання позичальником аграрної розписки у якості додаткового забезпечення.

3.3. Якщо член кредитної спілки (або член його сім'ї) вже має існуючу заборгованість за попереднім кредитом, отриманим від кредитної спілки (та/або в

іншій фінансовій установі) кредитній спілці рекомендується надавати кредит такому позичальнику за умови одночасного виконання таких вимог:

відповідності фінансового стану члена кредитної спілки вимогам кредитної спілки. При розрахунку коефіцієнту платоспроможності рекомендується розраховувати можливість позичальника одночасно обслуговувати заборгованість за діючими кредитами та за новим кредитом. При цьому, рекомендований клас позичальника - не нижче ніж 2-й;

відсутність фактів виникнення простроченої заборгованості за діючими кредитними договорами.

3.4. Кредитній спілці рекомендується здійснювати оцінку фінансового стану поручителя за кредитним договором відповідно цих Методичних рекомендацій.

Розділ IV. Документи, які можуть підтверджувати фінансовий стан позичальника

4.1. Для здійснення оцінки кредитоспроможності позичальника кредитній спілці рекомендується запитувати такі документи:

довідка з місця роботи із зазначенням посади та розміру фактично отриманого доходу протягом останніх 6-12 місяців в залежності від продукту кредитування;

довідка про доходи за останні 12 місяців (в разі наявності інших доходів);

інші документи, що підтверджують отримання коштів членом кредитної спілки:

виписки з рахунків (грошові перекази), що підтверджують отримання коштів протягом останніх 6 місяців;

документи, що підтверджують отримання пенсії, аліментів, інших платежів;

документ, що підтверджує отримання процентів за внесками (вкладами);

документ, що підтверджує отримання ренти;

документи, що підтверджують отримання дивідендів від володіння власної частки грошових коштів в статутному капіталі підприємства, організації та відповідні документи юридичної особи (копія установчого договору, статут, баланс та фінансова звітність підприємства, документ, що підтверджує отримання дивідендів, тощо);

документи, що підтверджують отримання доходів від інвестицій в цінні папери;

документи, що підтверджують отримання грошової допомоги, виграшів тощо.

Кредитній спілці рекомендується враховувати лише постійні доходи члена кредитної спілки, вірогідність отримання яких в майбутніх періодах є високою.

4.2. На підтвердження права власності на майно кредитній спілці рекомендується запитувати у члена кредитної спілки такі документи:

на нерухоме майно:

оригінал або нотаріально посвідчена копія документу, який підтверджує право власності на майно, що пропонується в заставу (договір купівлі-продажу, договір міни, дарування, свідоцтво про право власності на нерухоме майно, свідоцтво про придбання житлового будинку (його частини) чи іншого

нерухомого майна з прилюдних торгів, свідоцтво про право на спадщину, право власності в спільному майні подружжя тощо);

витяг з реєстру прав власності на нерухоме майно;

правовстановлюючі документи на земельну ділянку, на якій знаходиться предмет застави;

витяг з Єдиного державного демографічного реєстру;

на автотранспорт;

свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу;

внутрішній договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

4.3. На підтвердження фінансового стану члена кредитної спілки, який є суб'єктом господарювання кредитній спілці рекомендується запитувати у члена кредитної спілки такі документи:

свідоцтво або витяг з відповідного державного реєстру;

дозвільні документи на заняття певними видами підприємницької діяльності;

свідоцтво або витяг з відповідного державного реєстру про суб'єкта малого підприємництва-фізичної особи платника єдиного податку;

звітність за останні 6-36 місяців, перевірену фіскальними органами;

довідки з банку, в якому обслуговується член кредитної спілки, про рух коштів на його рахунках за останні 6-36 місяців.

4.4. Якщо довідка про доходи позичальника підписана працівником підприємства, який одночасно є особою, що отримує кредит в кредитній спілці або довідка про заробітну плату не містить підпису головного бухгалтера (у зв'язку з відсутністю такої посади за штатним розписом), кредитній спілці рекомендується здійснити перевірку достовірності наданої інформації незалежно від суми кредиту.

4.5. Якщо кредит планується надати члену кредитної спілки, який одночасно є працівником такої кредитної спілки, то кредитній спілці рекомендується здійснювати оцінку його кредитоспроможності на умовах, що не відрізняються від звичайних та з дотриманням вимог щодо уникнення конфлікту інтересів відповідно до законодавства та статуту кредитної спілки.

**В.о. директора департаменту
регулювання та нагляду
за кредитними установами**

Мартошук О.М.